

BÉKÉS PÁL

A Spiró-féle térfigyelő rendszer

■ SPIRÓ GYÖRGY: KOCCANÁS ■

„Végül is az élet fontosabb, mint az irodalom” – végszavazta Spiró György a Magyar Rádió egy késő esti beszélgetőműsorát néhány nappal Koccanás című darabjának bemutatója előtt.

Amit a Katona színpadán látunk, nem egészen irodalom (amúgy is vitatható, hogy a színművek – főként azon változatuk, mely végül is elhangzik a színpadon – irodalomnak nevezhetők-e), és nem egészen élet. Leginkább arra emlékeztet, amit a nagyobb útkeresztezések stratégiai pontjain elhelyezett rendőrségi kamerák – az úgynevezett térfigyelő rendszerek – rögzítenek a nap huszonnégy órájában; ha „esemény” adódik, a szaggatott mozgóképek visszajátszhatók, és a történetek úgy-ahogy rekonstruálhatók. A koccanás, mely a kereszteződést egyetlen reménytelen dugóvá változtatja, kétségkívül esemény. És a Spiró-féle térfigyelő rendszer rögzít.

Huszonöt kiváló színész egy új magyar darab nagyszínpadi bemutatóján! Annyi (jogos) nyafogás után be kell látni: igenis történt valami. A szereposztás parádés, és aki a parádét vezényli, Zsámbéki Gábor, tudja, melyik színésze melyik apró szerepben alakíthat nagyot.

Khell Csörsz pontos jelzései egyetlen autóalkatrész felhasználása nélkül is megérik az összetorlódott kocsi kaotikus ka-

valkádját, a Katona-csapat mindvégig fegyelmezett, szakszerűen összehangolt játékanak színterét.

Hétköznapjaink jól kiválasztott típusai futnak egymásba a kereszteződésben. Mindannyiunk számára ismerős sorsok, alkatok – jószíval egyetlen olyan sincs köztük, aki az újdonság erejével hatna. E figurákat nevezhetjük jellegzetesnek, és nevezhetjük közhelyesnek is. Ám a szerző képes olyan sűrítményt alkotni az önmagukban különös jelentéssel nem bíró elemekből, hogy a végeredmény ütő- és hatóképes színmű, amely nem a konfliktusok feszültségéből, hanem a szüntelen és egyre fokozódó pörgésből meríti erejét. Az előadás általában lépést tart a darab megkívánta sebességgel, ahol mégsem, ott a produkció érzékelhetően veszít erejéből, és erre is van példa, főként az első felvonásban. Ez azonban nem változtat azon, hogy a *Koccanás* majdnem mindvégig kínos röhögésre kész teteti nézőjét.

A gyereket egyedül nevelő, beteg anyját ápoló, romos Skodáján állás után reménytelenkedő Nő (Ónodi Eszter) és a fényes cégautón csőre töltött mobillal az infarktus felé robogó humánerőforrás-igazgató Férfi (Gáspár Sándor) tulajdonképpen e darab központi hősei lennének, ha volna hős, és volna központ. Amikor e két véletlen összekocantotta ember egymásra néz, s egy pillanatra

Fenyő Iván (Rendőr), Rajkai Zoltán (Ételszállító), Bezerédi Zoltán (Vállalkozó), Mészáros Béla (Srác), Nagy Ervin (Ételszállító), Elek Ferenc (Törzs) és Fekete Ernő (Rövidgatyás)

Kun Vilmos (Öregember), Máthé Erzs (Öregasszony), Fekete Ernő és Hajduk Károly (Hajléktalan)

mintha meg is látnák egymást, az a darab egyetlen szívhangja. Reménytelenül halk.

Elnyomja a Vállalkozó (Bezerédi Zoltán) agresszív harsánysága. Ő korunk hőse, a szennyzuhatokon otthonosan lapátoló vad-evezős, aki pillanatok alatt felvirágoztatja a dugó közepébe telepített büfét, berendez, munkára fog, alkalmaz, ad-vesz-átver-legázol, mohó és visszataszító, ám ő teszi lakhatóvá a lakhatatlant.

Spiró panoptikumában végeláthatatlan sorban vonulnak az új meg új bábok, az anyag- és figurabőség kimeríthetetlenek látszik. Itt van a padról padra űzött Hajléktalan (Hajduk Károly), a csúcstechnológiába kapaszkodó, virtuális tajvani rizsszállítmányokon virtuális milliárdokat kaszáló online-bróker (Fekete Ernő), a titokzatos Mester zavaros tanaiba szédült Naccsága (Bodnár Erika) – itt a Kárpát-medence egész flórája és faunája. Csapatokban zúdulnak a színpadra a híradókból ismert talpas hadak, a meccsre tántorgó bőrfejúek, a furgonba nyomorított, kizsigerelt vendégmunkások, az ütelzárásra készülő, ám az elzárt út miatt az utat elzárni képtelen tüntetők, az idegenbe szakadtságból hazaturistáskodó amerikaiak. És ahányszor azt hinnénk, nincs tovább, újabb és újabb patronok durrannak: emitt – szinte csak úgy odavetőleg – agyonlőnek valakit, majd a mellékes tetemet kivonszolják a színről, amott néhány elegyes nemzetiségű maffiózó ejt szót arról, hogy hőre érzékeny robbanószer izzik a napon rekedt kocsijukban, majd tébolyult asszony billeg a felüljáró szélén, hogy a beton réseiben halódó kókadat gaznak vizet adjon, és szappanopera agyú, mocskos szájú kismamák lóbálják át a színen a babakocsiba dunsztolt jövődő nemzedéket.

A kavalkád szédítő, az elemek egymásra rétegződnek, kölcsönösen erősítik egymást – ha merném, talán azt írnám, hogy ehelyt a mennyiség minőségbe csap át, de hát nem merem, úgy-ogy nem is írom.

A *Koccanás* konkrét – a darabban megnevezett – helyszíne, a Hungária körút és a Salgótarjáni út kereszteződése, az események előrehaladtával mintegy felemelkedik az aszfaltról, és észrevétlenül átlebeg a lábszagú hőtreárból az allegóriába.

Spiró György *Zeitstückje*inek vonulata – talán, mert a szívós szerző nem törődött az intéssel, a fanyalgással, a ledorongolással – beérett. A *Koccanás* e *Zeitstückök* eddigi leghatásosabbika. Egyben korábbi színművek emlékezetes alakjainak találkahelye. Talán nem szándékos idézetekről van szó, ám az azonos írói világ óha-

atlanul átjárást biztosít egyik darabból a másikba. A Törzs és a Rendőr (Elek Ferenc, Fenyő Iván) a *Csirkefej* rendőreinek reinkarnációi, a kismamák (Pelsőczy Réka, Rezes Judit) mintha szintén a *Csirkefejet* idéznék, a tinilányokat, a Nő és a Férfi pedig az *Ahogy tesszük* válófélben lévő értelmiségi párjára hajaz. Mintha a zenés mű főszereplői találkoznának újra, hosszú-hosszú évekkal és egy egész rendszerrel később. „A szövetség, a szövetség, az volt lehetetlen”, énekeltek fájdalmasan annak idején Másik János zenéjére a Vígben. Most a Katonában komolyan már föl sem merül, hogy szövetséget lehetne kötni. Amilyen a *Zeit*, olyan a *Stück*.

Spiró világgépére sosem volt jellemző a felhőtlen derű. Új darabja epekeserű komédia, amely talán minden eddiginél lehangozóbb képet nyújt tárgyaról: viszonyainkról és rólunk. A nézőnek az a benyomása, hogy a szerző már nem csupán keserű, hanem visolyog; a Spiró-féle térfigyelő rendszer utálkozva rögzíti e két rendszer diribdarabjaiból összegányolt, reménytelenül alacsony létezőt. A *Koccanás* szerzője az zredforduló Magyarországnak legkövetkezetesebb és legkíméletlenebb szatirikusa. A swifti fajtából való – se könyörület, se fölmentés.

Az a benyomásom, ha a Kárpát-medencébe hirtelen visszatérne a Pannon-tenger, megtöltené csurig, és tisztára mosná, ám a katasztrófa elvonultával valami csoda folytán éppen Spiró György színműveire bukkanna az iszapban a leletmentő osztag, a darabok alapján pontosan rekonstruálható volna mai állapotunk. Csupán az a kérdés, hogy a jövődő leletmentői nem kezdenének-e visolyogni maguk is, és nem hőkölnének-e vissza: ugyan miért kéne rekonstruálni azt, aminek e művek oly röhejes-rémisztően hiteles lenyomatait?

SPIRÓ GYÖRGY: KOCCANÁS (Katona József Színház)

DRAMATURG: Fodor Géza. **DÍSZLET:** Khell Csörsz m. v. **JELMEZ:** Szakács Györgyi m. v. **ZENEI KONZULTÁNS:** Sáry László. **ASSZISZTENS:** Tiwald György. **RENDEZŐ:** Zsámbéki Gábor.

SZEREPLŐK: Gáspár Sándor m. v., Ónodi Eszter, Mészáros Béla, Bezerédi Zoltán, Fekete Ernő, Hajduk Károly e. h., Kun Vilmos, Máthé Erzs, Elek Ferenc, Fenyő Iván, Máté Gábor, Lukáts Andor, Bán János, Pelsőczy Réka, Rezes Judit, Bodnár Erika, Kiss Eszter, Illés Györgyi m. v., Tóth Anita, Vajdai Vilmos, Varga Zoltán, Tóth Zoltán, Takáts Péter, Nagy Ervin, Rajkai Zoltán.